

Samenvatting onderzoeksrapport
**"De advocaat en de
digitale
informatievaardigheden"**

Vooraf

In dit boekje treft u een samenvatting aan van het onderzoeksrapport “De advocaat en de digitale informatievaardigheden”.

Als specialist op het gebied van analoge en digitale juridische informatievergaring heeft de Pratiwijsbibliotheek Maria Ok van de Hogeschool van Amsterdam gevraagd een onderzoek te ontwerpen dat inzicht kan verschaffen in wat de advocaat er zelf van vindt.

Dat onderzoek is nu af.

Hieronder kunnen advocaten dan ook lezen ‘wat zij er zelf van vinden’.

Maria Ok

Amsterdam, juli 2013

&

Inhoudsopgave

Vooraf	3
Inleiding en vraagstelling	5
1. In hoeverre wordt er tijdens de vooropleiding en de Beroepsopleiding aandacht besteed aan de digitale informatievaardigheden?	7
2. Over welke digitale informatievaardigheden zouden hedendaagse advocaten behoren te beschikken om kwalitatief hoogwaardig en efficiënt hun werk te kunnen doen?	9
3. Is in de regelgeving van de Nederlandse Orde van Advocaten een regel opgenomen over het beheersen van digitale informatievaardigheden; kan de advocaat hiervoor punten behalen?	11
4. Hoe vinden de advocaten zelf dat het is gesteld met hun digitale informatievaardigheden?	13
Aanbeveling	16
Slot	16

Inleiding en vraagstelling

De Praktizijnsbibliotheek is de juridische bibliotheek voor de advocatuur en de rechtbank in Amsterdam. Zij werkt exclusief voor leden; zij biedt professionele support bij het zoeken naar juridische informatie. De Praktizijnsbibliotheek wil een onderzoek doen naar de digitale informatievaardigheden van de advocaten. Het spreekt voor zich dat advocaten in de praktijk over vaardigheden moeten beschikken. Het werk van een advocaat, het analyseren van een casus, informatie zoeken en selecteren, lezen en verwerken en het tot een eigen juridische stuk maken, vergt vele vaardigheden. In een steeds veranderende – met name meer digitaal opererende samenleving – wijzigen telkens

(A) de aard van de vaardigheden en daarmee

(B) de eisen aan degenen die het juridische werk verrichten.

Het is van groot belang dat voortdurend de vinger aan de pols wordt gehouden met het oog op de (veranderingen in de) mogelijkheden in het digitale werken binnen de werkomgeving van advocaten.

De Praktizijnsbibliotheek wil bij de Nederlandse Orde van Advocaten bepleiten dat digitale informatievaardigheden ook in het curriculum moet worden opgenomen. Het werken in de rechtspraktijk wordt steeds digitaler, deze vaardigheden mogen derhalve niet ontbreken. De Praktizijnsbibliotheek kan hierbij helpen door één aspect van de digitale informatievaardigheden te bevorderen, namelijk het houden van een digitale zoekcursus voor advocaten. Bijkomend voordeel kan zijn dat men hiervoor opleidingspunten behaalt. **De centrale vraag** waar het antwoord op wordt gegeven luidt als volgt:

Wordt er tijdens de vooropleiding en de Beroepsopleiding Advocaten voldoende aandacht besteed aan digitale informatievaardigheden?

De centrale vraag is vervolgens onderverdeeld in vier deelvragen:

1. In hoeverre wordt er tijdens de vooropleidingen en de Beroepsopleiding aandacht besteed aan de digitale informatievaardigheden?
2. Over welke digitale informatievaardigheden zouden hedendaagse advocaten behoren te beschikken om kwalitatief hoogwaardig en efficiënt hun werk te kunnen doen?
3. Is in de regelgeving van de Nederlandse Orde van Advocaten een regel opgenomen over het beheersen van digitale informatievaardigheden; kan de advocaat hiervoor punten behalen?
4. Hoe vinden de advocaten zelf dat het is gesteld met hun digitale informatievaardigheden?

1. In hoeverre wordt er tijdens de vooropleiding en de Beroepsopleiding aandacht besteed aan de digitale informatievaardigheden?

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de informatie zoals te vinden op

- de (digitale) studiehandleidingen van de HvA, de UvA en de VU;
- op de website van de NOvA.

Het HBO

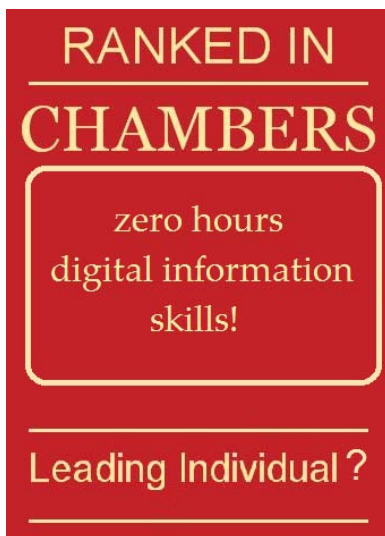
Tijdens de studie HBO-Rechten aan de HvA wordt er veel aandacht besteed aan digitale informatievaardigheden. Dit door middel van het vak Juridisch Informatie- en Documentatiemanagement (JIDM). De student besteedt, voor de gehele opleiding, 528 uur aan digitale informatievaardigheden. De afgestudeerde HBO-Rechten student is hierdoor in staat gebruik te maken van juridische informatie- en kennissystemen. Bovendien is de student in staat juridische informatiebronnen te verzamelen, te ontsluiten en te analyseren, maar met een HBO-Rechten diploma kan men geen advocaat worden. Om advocaat te worden moet de student verder studeren aan de universiteit. Als we kijken naar het aanbod van digitale informatievaardigheden aan de universiteit is dit vergeleken met de opleiding HBO-Rechten zeer gering.

De Universiteit

Voor beide universiteiten geldt dat alleen in het eerste bachelorjaar enige aandacht wordt besteed aan digitale informatievaardigheden. De student besteedt bij de UvA een klein deel van de 182 uur van het vak theorie en praktijk onderzoeksmethoden aan digitale informatievaardigheden. De student bij de VU besteedt een klein deel van de 198 uur van het vak juridische vaardigheden aan

digitale informatievaardigheden. In de masters van beide universiteiten wordt helemaal geen specifieke, verplichte aandacht besteed aan digitale informatievaardigheden. Aan de ene kant kan ik begrijpen dat aan de universiteiten veel meer tijd wordt besteed aan theorievakken, het betreft hier namelijk wetenschappelijk onderwijs. Alleen moet er ook worden nagedacht over de digitale informatievaardigheden. De student komt uiteindelijk terecht in het beroepsveld, waar de digitale informatievaardigheden niet kunnen ontbreken.

De NOvA

Uit het cursusaanbod van de BO en de VSO komt naar voren dat hier geen aandacht wordt besteed aan de digitale informatievaardigheden. Vanaf september 2013 is het streven om de nieuwe BA te implementeren. Het doel van de nieuwe opleiding is studenten te vormen tot zelfstandige en deskundige advocaten waardoor zij optimaal bijdragen aan de kwaliteit van de advocatuur.

Voor de nieuwe BA wordt samengewerkt met universiteiten, dit om de aansluiting op de kwaliteit van de opleiding te verbeteren. Als we kijken naar beide universiteiten zagen we al dat er nauwelijks aandacht werd besteed aan digitale informatievaardigheden. De verwachting is daarmee dat er ook tijdens de nieuwe BA opleiding geen aandacht zal worden besteed aan digitale informatievaardigheden. Dit werpt de nodige vragen op, gezien het feit dat het hele werken in de rechtspraktijk steeds digitaler wordt; de beginnende advocaat wordt hier in het geheel niet op voorbereid!

Mijns inziens zal de NOvA er goed aan doen om ook samen met de opleiding HBO-Rechten te gaan samen werken om zo de JIDM vakken, vooral de vakken waar je informatie zoekt in juridische databanken, te integreren in het curriculum. Maar ook cursussen aanbieden op dit gebied voor advocaten die al langer in het beroepsveld zitten.

2. Over welke digitale informatievaardigheden zouden hedendaagse advocaten behoren te beschikken om kwalitatief hoogwaardig en efficiënt hun werk te kunnen doen?

Dit hoofdstuk is gebaseerd op

- literatuuronderzoek en
- op interviews gehouden met medewerkers van de Praktijzinsbibliotheek.

De advocaten behoren naast de standaardvaardigheden (luistervaardigheid, informatie verzamelen, leesvaardigheid, analytisch vermogen enz.) ook digitale informatievaardigheden te beheersen. Dit betekent dat zij moeten weten

- welke juridische databanken en/of portals er zijn,
- hoe een zoekstelsel is opgebouwd,
- hoe zij er kunnen zoeken en
- welke mobiele apparaten zij kunnen gebruiken.

Er zijn twee soorten juridische databanken: die van overheidswege en de commerciële databanken en portals.

De advocaat behoort voor het goed uitvoeren van zijn werk de mogelijkheden en de verschillen van al deze data-banken en portals te kennen. Waar kan hij bijvoorbeeld kamerstukken vinden en in welke databank kan hij full-text zoeken.

Bas Martens deken van de Haagse Orde stelt in zijn blog van 14 mei 2013 dat hoewel in de Verordening op de vakbekwaamheid geen lijst met verplicht voorgeschreven literatuur of abonnementen is opgenomen het recht te ingewikkeld is geworden om bijvoorbeeld in een pleitnotitie met voetnoten naar Wikipedia te volstaan. Het gebruik van juridische portals/databanken is een must. De advocaat moet beschikken over een instrumentarium dat hem in staat

stelt om de zaken op een kwalitatief hoogwaardige manier te doen – zo vindt Martens. Bovendien zijn de juridische pagina's van Wikipedia of de eerste tien resultaten op Google niet (altijd) te vertrouwen!

Van belang is ook de juiste zoekstrategie: formuleren van de vraag, kiezen van databanken, zoektermen selecteren en de omvang van het resultaat beperken door bijvoorbeeld bronselectie, of het beperken van resultaten 'in de tijd'. Dit uitgevoerd, al dan niet in stappen. Door je zoekstrategie te bepalen zorg je ervoor dat je snel het gewenste resultaat boekt.

Tot slot zal de advocaat ook moeten weten hoe de verschillende (mobiele) apparaten als de desktopcomputer, laptop, tablet en smartphone werken, die nodig zijn om zo efficiënt mogelijk te kunnen werken. Allereerst valt te denken aan het kunnen omgaan met app's, zoals bijvoorbeeld STAPP van SDU en de Legal Intelligence-app.

Anderzijds moet bijvoorbeeld een strafrechtadvocaat goed kunnen omgaan met zijn smartphone, omdat hij in de piketdienst een sms krijgt van de Raad voor Rechtsbijstand waarin een code staat die hij vervolgens moet invoeren op de internetsite van de piketcentrale. Aansluitend krijgt hij de melding als PDF-bijlage, via de mail. Kan hij deze handelingen niet efficiënt uitvoeren, dan betekent het dat hij een zaak hierdoor misloopt.

Verder is het voor een advocaat handiger om zijn tablet mee te nemen naar de zitting, dan handboeken en ordners. Als alles digitaal is geordend kan dat met een druk op de knop tevoorschijn komen. Waarom onnodig bomen omkappen om gebruik te maken van papier als de advocaat ook zijn documenten op de tablet kan bekijken! Voordat de advocaat al zijn bestanden op de tablet of andere apparaten kan plaatsen moet hij natuurlijk weten hoe de bediening werkt en hoe hij informatie ordent. Pas als de advocaat al deze digitale informatievaardigheden onder de knie heeft zal hij zijn werk kwalitatief hoogwaardig en zo efficiënt mogelijk kunnen doen. Misschien boekt hij zo zelfs wel tijdswinst.

3. Is in de regelgeving van de Nederlandse Orde van Advocaten een regel opgenomen over het beheersen van digitale informatievaardigheden; kan de advocaat hiervoor punten behalen?

Dit hoofdstuk is gebaseerd op bronnenonderzoek en op het kantoorhandboek van de NOvA.

Uit de Verordening op de vakbekwaamheid blijkt dat er geen specifiek regel is opgenomen over het beheersen van de digitale informatievaardigheden. Er is bepaald dat de advocaat vakbekwaam moet zijn en de verantwoordelijkheid hiervoor wordt bij de advocaat zelf gelegd. De advocaat moet zijn professionele kennis en kunde onderhouden. Dit kan de advocaat doen door het volgen of geven van onderwijs, het publiceren van artikelen in juridische tijdschriften of van een rechtswetenschappelijk proefschrift, en door het verrichten van werkzaamheden als rechter-plaatsvervanger of als arbiter. Het hoeft echter niet uitsluitend om juridische kennis en kunde te gaan, het mag ook deelname aan vormen van gestructureerde feedback zoals intervisie of collegiale toetsing betreffen. De advocaat zal jaarlijks ten minste 20 punten moeten verdienen voor het op peil houden van zijn professionele kennis en kunde. In de Regeling vakbekwaamheid is in artikel 4 lid 1 sub a tot en met h geregeld hoe de advocaat zijn kennis en kunde kan onderhouden. In artikel 4 lid 2, 3, 4 en 5 is voorgeschreven hoeveel punten de advocaat hiervoor krijgt.

In de Regeling vakbekwaamheid kan men zien voor welk onderdeel punten behaald kunnen worden. Nu er geen specifieke artikel is opgenomen over digitale informatievaardigheden komt dit niet aan bod in de Regeling vakbekwaamheid. Dit betekent echter niet dat de advocaat hiervoor geen punten kan behalen. De advocaat kan immers zelf beoordelen of de cursus, zoeken naar juridische informatie in databanken, heeft bijgedragen aan zijn vakbekwaamheid. De punten kan hij vervolgens opvoeren in het kader van de jaarlijkse controle, zonder dat daarvoor een bevestiging vooraf door de NOvA noodzakelijk is. De NOvA zal dan controleren of de cursus inderdaad heeft bijgedragen aan de bedoelde ontwikkeling van de kennis en kunde. Hoeveel punten hiervoor wordt gegeven is niet bekend, aangezien we niet weten of de NOvA vindt of een cursus

zoeken naar juridische informatie in digitale bronnen (digitale informatievaardigheden) zal bijdragen aan de kennis en kunde van de advocaat. Ook in het kantoorhandboek is niets specifiek opgenomen. Het betreft vooral privacy-aspecten van ICT gebruik, niet de vaardigheden *in* het gebruik.

Mijns inziens is het beheersen van digitale informatievaardigheden van essentiële waarde. Dit, gezien het feit dat het werken in de rechtspraak steeds digitaal wordt en verschillende taken, zoals zoeken, downloaden, lezen, zelf schrijven met verschillende apparaten meer geïntegreerd gedaan kunnen worden. Dat bevordert de effectiviteit van het werken. De NOvA zal er mijns inziens goed aan doen digitale informatievaardigheden specifiek op te nemen in de Verordening op vakbekwaamheid, de Regeling vakbekwaamheid en het kantoorhandboek en te zorgen dat er ook daadwerkelijk cursussen worden aangeboden.

4. Hoe vinden de advocaten zelf dat het is gesteld met hun digitale informatievaardigheden?

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de enquête die ik uitstuurde naar 500 advocaten van 125 verschillende advocatenkantoren in Amsterdam; ongeveer 20% stuurde een ingevulde enquête in. Ook is er een aantal enquêtes ingevuld bij de Praktizijnsbibliotheek. De keuze voor de verschillende advocatenkantoren is willekeurig gemaakt, gebaseerd op de ledenadministratie van de Praktizijns-Sociëteit.

In dit onderzoek hebben 103 advocaten van de 500 de enquête ingevuld. 60% hiervan is man en 40% hiervan is vrouw. De advocaten met de leeftijd van 40-49 jaar hebben het meest aan de enquête meegewerkt; het merendeel van hen werkt op een advocatenkantoor van 2-5 en 6-10 personen.

Uit de enquête komt naar voren dat advocaten wel gebruik maken van digitale systemen en apparatuur, maar dat dit nog niet algemeen gebruik is. Veelal kiezen ze voor de gratis databanken van overheidswege en dan met name overheid.nl en rechtspraak.nl. Zij geven zichzelf gemiddeld een 7 voor de persoonlijke zoeken en bedieningsvaardigheden. Het is goed om te zien dat men in ieder geval bekend is met deze twee databanken. De overige databanken worden niet of nauwelijks gebruikt; hier moet zeker verandering in komen. De informatie die men nu vindt is te beperkt. Advocaten maken ook gebruik van Google books. Zij kunnen dan full-text zoeken naar gratis juridische vakliteratuur. Dit betekent dat zij dus in verouderde boeken full-text zoeken, aangezien op Google books de nieuwste drukken niet vindbaar en full-text doorzoekbaar zijn. Betrouwbaar voor het werk is dit niet. Het overgrote deel van de advocaten heeft nog nooit een cursus gevolgd voor het zoeken naar juridische informatie in digitale databanken, maar zegt wel gebruik te maken van 'operatoren' bij het zoeken. Operatoren zijn uiterst handig als je weet hoe je deze moet gebruiken. Uit de enquête blijkt dat men op de controlevraag die over operatoren werd gesteld niet het juiste antwoord gaf. Dit betekent dat zij wel gebruik maken van operatoren, maar niet op de juiste manier. Dit heeft mijns inziens te maken dat het merendeel nooit een cursus digitaal zoeken naar juridische informatie heeft gevolgd. Zonde,

want het hanteren van handige zoekstrategieën gecombineerd met goede kennis over het onderwerp resulteert in de beste zoekprestaties.

De mobiele apparaten zijn door de advocaten nog niet erg geïntegreerd in hun werktaken. Ze bevinden zich nog steeds in de papieren cultuur. Zij zien het nut er niet van in om mobiele apparaten te gebruiken, omdat men niet weet hoe men ermee moet omgaan. Tot slot erkennen de advocaten dat het beheersen van de digitale informatievaardigheden tot de juridische basisvaardigheden behoort. Men is dan ook bereid om cursussen te volgen en men wil er opleidingspunten voor behalen en dan het liefst juridische punten. Uit de enquête en de ervaring die ik opgedaan heb bij de Praktijzjnsbibliotheek is het nog niet zo best gesteld met de digitale informatievaardigheden van advocaten. Dit kan beter! Investeren in de digitale informatievaardigheden is investeren in advocaten die een betere kwaliteit werk leveren. De advocaten in dit onderzoek zijn het met mij eens, want het volgen van cursussen lijkt hen een prima idee.

Conclusie

Er wordt tijdens de vooropleiding (Rechtsgeleerdheid aan de UvA en VU) en de Beroepsopleiding (BO, VSO en vanaf september BA) niet genoeg aandacht besteed aan digitale informatievaardigheden. Hierdoor mist de advocaat de benodigde kennis en kunde voor wat betreft de digitale informatievaardigheden.

De advocaat is nu verplicht om zelf uit te zoeken hoe hij gebruik moet maken van digitale systemen. Daar er geen aanwijzingen specifiek over digitale informatievaardigheden zijn opgenomen in de opleidingsregelingen van de NOvA is niets verplicht. Advocaten in mijn onderzoek vinden het zoeken naar juridische informatie in digitale bronnen wel een juridische basisvaardigheid en zouden ook cursussen hiervoor willen volgen als de NOvA die aanbiedt.

Vragen en antwoorden van de gehouden enquête zijn raadpleegbaar via [http://praktizijn.nl/praktizijns/web3.nsf/0/7D800E26E3B486E6C1257B04007E99A6/\\$File/EnqueteDigitaleVaardighedenMariaOkjuni2013.pdf](http://praktizijn.nl/praktizijns/web3.nsf/0/7D800E26E3B486E6C1257B04007E99A6/$File/EnqueteDigitaleVaardighedenMariaOkjuni2013.pdf)

Aanbeveling

Uit dit onderzoek komt naar voren dat er nauwelijks aandacht wordt besteed aan digitale informatievaardigheden van advocaten tijdens de vooropleiding en in de Beroepsopleiding. Het belang van deze vaardigheden is in mijn onderzoek duidelijk gemaakt. In de HBO-opleiding wordt wel veel aandacht besteed aan de digitale informatievaardigheden. De NOvA zou er goed aan doen beter te kijken naar de beroepsopleiding HBO-Rechten aan de HvA of andere Hogescholen. Van daaruit kan het belang van cursussen ‘digitaal zoeken naar juridische informatie’ beter worden onderkend. Deze cursussen kunnen dan worden ontwikkeld en aangeboden. Het volgen van een dergelijke cursus kan al dan niet verplicht gesteld worden. Naast de HvA kan ook de Praktizijnsbibliotheek zo’n cursus aanbieden aan advocaten.

Slot

In 1837 werd te Amsterdam de Praktizijns-Sociëteit opgericht. Deze vereniging van advocaten exploiteert de juridische bibliotheek in de rechtbank van Amsterdam. De Praktizijnsbibliotheek werkt exclusief voor haar leden, en voor leden van de Amsterdamse magistratuur; zij biedt professionele support bij het zoeken naar juridische informatie. Meer dan 3500 advocaten zijn lid, bij ruim 500 aangesloten Amsterdamse kantoren.

Zoeken *lijkt* makkelijk, het vinden van relevante informatie kost echter tijd en is soms complex; er is erg veel informatie! De snelheid waarmee relevante informatie wordt gevonden en de kwaliteit van het zoekresultaat hangt sterk af van:

- kennis van de beschikbaarheid van bronnen van informatie;
- toegang tot deze bronnen van informatie;
- formulering van de vraag/de casus;
- kennis van het onderwerp en beschikbare bronnen;
- ervaring met diverse systemen en zoekmethoden.